

СУТНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДАПТИВНОМУ СПОРТІ

Олена Степанюк, Ірина Когут

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Із початком війни в Україні збільшилася кількість осіб з інвалідністю та актуалізувалося питання їх відновлення, соціалізації та повернення до цивільного життя шляхом залучення до занять адаптивним спортом. Організація тренувального і змагального процесу осіб з інвалідністю з урахуванням сучасних обставин потребує не лише збільшення кількості фахівців, які працюватимуть із цією категорією населення, а й формування гуманістично орієнтованого суспільства. Волонтерська діяльність в адаптивному спорті може стати важливим аспектом у вирішенні цих питань. У зв'язку із цим актуальним постає питання дослідження ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті та вплив цього процесу на формування гуманістично орієнтованого суспільства. *Мета* – визначення ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля формування гуманістично орієнтованого суспільства. *Методи:* аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та зіставлення, соціологічні методи дослідження (анкетування), методи математичної статистики. *Результати.* Установлено, що вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства. Визначено позитивну динаміку щодо кожної з характеристик, а саме розуміння необхідності та безпеки брати участь у тренувальному та змагальному процесі людям з інвалідністю, а також важливість проведення тренувальних занять спільно з практично здоровими людьми. Після вивчення дисципліни 60,2% респондентів зазначили про готовність у майбутньому тренувати людей з інвалідністю та 73,7% – тренуватися разом. Отримані дані свідчать про більшу залученість студентів до волонтерської діяльності в адаптивному спорті (після вивчення дисципліни на 12,8% більше). Доведено позитивну динаміку розуміння здобувачами освіти основних постулатів інклюзивності, що, своєю чергою, свідчить про формування толерантного та гуманістичного суспільства. *Висновки.* Вивчення питань сутності волонтерської діяльності в адаптивному спорті сформулоало позитивне ставлення молоді щодо безпеки й необхідності осіб з інвалідністю займатися спортом. Підтверджено, що вивчення ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства.

Ключові слова: волонтерська діяльність, адаптивний спорт, студенти, гуманістично орієнтоване суспільство.

Olena Stepaniuk, Iryna Kogut

THE ESSENCE OF VOLUNTEER ACTIVITY IN ADAPTIVE SPORTS

Abstract. Since the onset of the war in Ukraine, the number of individuals with disabilities has increased. Consequently, the issue of their recovery, socialization, and reintegration into civilian life through the involvement in adaptive sports has become a pressing concern. The organization of training and competitive events for persons with disabilities, in consideration of contemporary circumstances, necessitates not only an expansion in the number of professionals who will engage with this demographic, but also the cultivation of a society that is morally and ethically oriented. The involvement of volunteers in the field of adaptive sports can prove to be a significant factor in addressing these challenges. In light of these considerations, an investigation into the function and significance of volunteering in adaptive sports, and the influence of this undertaking on the development of a society oriented towards humanistic values, becomes a pertinent research topic. The *objective* is to ascertain the function and importance of volunteering in adaptive sports for the development of a humanistically oriented society. The *methodological basis* of the study includes analysis, synthesis, generalization, comparison and contrast, methods of sociological research (questionnaires), and methods of mathematical statistics. *Results.* It has been established that the study of the discipline "Adaptive Sports" contributes to the formation of a humanistic society. Positive dynamics was found for each of the characteristics, namely, understanding of the need and safety of participation in the training and competitive process of people with disabilities, as well as the importance of conducting training sessions together with practically healthy people. After studying the discipline, 60.2% of respondents indicated their readiness to train people with disabilities in the future, and 73.7% - to train together. The data obtained indicate a greater involvement of students in volunteer activities in adaptive sports (by 12.8% more after studying the discipline). The positive dynamics of understanding the basic tenets of inclusiveness by students is proved, which in turn indicates the formation of a tolerant and humanistic society. *Conclusion.* The study of the essence of volunteering in adaptive sports has formed a positive attitude of young people to the safety and necessity of sports for people with disabilities. It is confirmed that the study of the role and importance of volunteering in adaptive sport contributes to the formation of a humanistic society.

Keywords: volunteer activity, adaptive sports, students, humanistically oriented society.

Вступ. У сучасному швидкому та високо матеріалізованому світі, де цінність людини визначається грошима і владою, волонтерська діяльність набуває все більшого значення [1; 4; 8; 19]. Сфера фізичної культури і спорту, а особливо адаптивного спорту, значною мірою покладається на волонтерів як в організаційних питаннях, так і під час тренувальних занять і змагань. Аналіз міжнародного досвіду дав змогу визначити, що залучення волонтерів до спорту є ключовим чинником успіху та довгострокової стійкості спортивних організацій, клубів та заходів [3; 7; 16]. Волонтерство спирається на те, що під час діяльності люди діляться своїми часом, знаннями, уміннями й навичками та набувають нематеріальні

блага, отримують певний досвід, задоволення, мабть можливість долучатися до різних ініціатив та розкрити свій потенціал [5; 9; 11; 15].

Аналіз літературних джерел свідчить, що окремі питання мотивації, залучення та підготовки спортивних волонтерів вивчали Н.А. Вайнілович, 2012; І.В. Петренко, 2018; І.О. Когут, 2010–2024; В. Левків, Т. Макуц, 2013; проблеми спортивного волонтерського руху – Т. Лях, 2001–2012; Є. Гончаренко, 2011; З. Бондаренко, Т. Журавель, 2012; J. Pierre, P.O. Schut, B. Segay, 2022; організаційно-управлінські аспекти волонтерського руху – І.В. Петренко, 2018; І.О. Когут, 2010–2024; N. Wise, G.Z. Kohe, N. Koutrou, 2021.

Степанюк О., Когут І. Сутність волонтерської діяльності в адаптивному спорті. *Sport Science Spectrum*. 2024; 2: 110–120
DOI: 10.32782/spectrum/2024-2-15

Stepaniuk O., Kogut I. The essence of volunteer activity in adaptive sports. *Sport Science Spectrum*. 2024; 2: 110–120
DOI: 10.32782/spectrum/2024-2-15

Водночас аналіз доступної літератури свідчить про актуальність дослідження сутності, ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті в Україні та впливу цієї діяльності на формування гуманістично орієнтованого суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294).

Мета – визначення ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті задля формування гуманістично орієнтованого суспільства.

Методи: анкетування, статистичний аналіз із використанням методів описової статистики та порівняльного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Для з'ясування сутності волонтерської діяльності в адаптивному спорті проведено анкетне опитування. У дослідженні взяли участь студенти третього курсу Національного університету фізичного виховання і спорту України. Опитування проводилося у два етапи. Перший етап – до початку вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» із метою визначення обізнаності студентів (211 респондентів) щодо питань, пов'язаних із волонтерською діяльністю в адаптивному спорті, їхньою мотивацією і готовністю в майбутньому бути тренером або волонтером в адаптивному спорті. Другий етап після вивчення дисципліни (304 респонденти) – із метою аналізу динаміки показників після вивчення курсу.

За допомогою опитування визначено розуміння здобувачів освіти щодо основних понять з адаптивного спорту, у тому числі особливостей розвитку спорту для людей із відхиленнями розумового розвитку (табл. 1).

Аналізуючи розуміння студентів основних понять до і після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт»,

визначено позитивну динаміку щодо кожної з характеристик. Оцінювання досвіду взаємодії та спілкування студентів з особами з інвалідністю показало, що після вивчення дисципліни збільшилася кількість студентів (на 5%), які мали змогу спілкуватися та долучатися до змагань і заходів адаптивного спорту (рис. 1).

Можемо відзначити відсутність статистичних змін $\chi^2 (n = 515) = 0,543718, df=1, p=0,460896$, що може свідчити про особливість формату навчання студентів онлайн. У зв'язку із цим актуальним виступає необхідність пошуку нових методів і підходів до навчання студентів в умовах дистанційного навчання задля забезпечення відповідних можливостей для формування належного досвіду взаємодії студентів та осіб з інвалідністю у межах різноманітних заходів.

Досліджено готовність студентів у майбутньому тренувати осіб з інвалідністю, визначено, що 51,71% респондентів надали позитивну відповідь до вивчення дисципліни, а 60,2% – після вивчення. Аналіз свідчить про статистичну відмінність думки студентів до та після вивчення дисципліни $\chi^2 (n = 515) = 4,55609, df=1, p=0,032802$. Отже, вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» позитивно впливає на формування соціально-гуманістичних орієнтирів української молоді (рис. 2).

У результаті досліджень визначено готовність студентів до спільних тренувань з особами з інвалідністю (73,46%). Однак після вивчення дисципліни цей показник майже не змінився – 73,7% (табл. 1), що свідчить про відсутність змін студентів, які надають перевагу тренуванням осіб з інвалідністю у спеціалізованих закладах $\chi^2 (n = 515) = 0,003230, df=1, p=0,954678$ (рис. 3). Це може бути зумовлено відсутністю у студентів наявного та набутого досвіду взаємодії з особами з інвалідністю протягом короткого проміжку часу вивчення дисципліни «Адаптивний спорт».

Визначено статистичну відмінність між двома взаємопов'язаними показниками, а саме: готовністю тренуватися з особами з інвалідністю і готовністю їх тренувати. Проліковується значна відмінність між цими показниками, що може свідчити про недостатність знань студентів щодо особливостей тренувальної і змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю та невпевненість у спроможності

Таблиця 1

Розуміння студентами основних характеристик адаптивного спорту (n = 515)

Характеристика	До вивчення дисципліни (n = 211)	Після вивчення дисципліни (n = 304)	p<
Досвід спілкування з людьми з інвалідністю	46,45%	51,64%	–
Готовність тренувати людей з інвалідністю	50,71%	60,2%	0,05
Бажання тренуватися разом із людьми з інвалідністю	73,46%	73,7%	–
Необхідність та безпечність брати участь у тренувальному та змагальному процесі людям з інвалідністю	57,82%	76,32%	0,05
Доцільність проводити навчання та тренування здорових людей спільно з людьми із інвалідністю	43,6%	57,24%	0,05
Знання щодо місця тренувань дітей та дорослих з інвалідністю у рідному місті	11,18%	11,85%	–

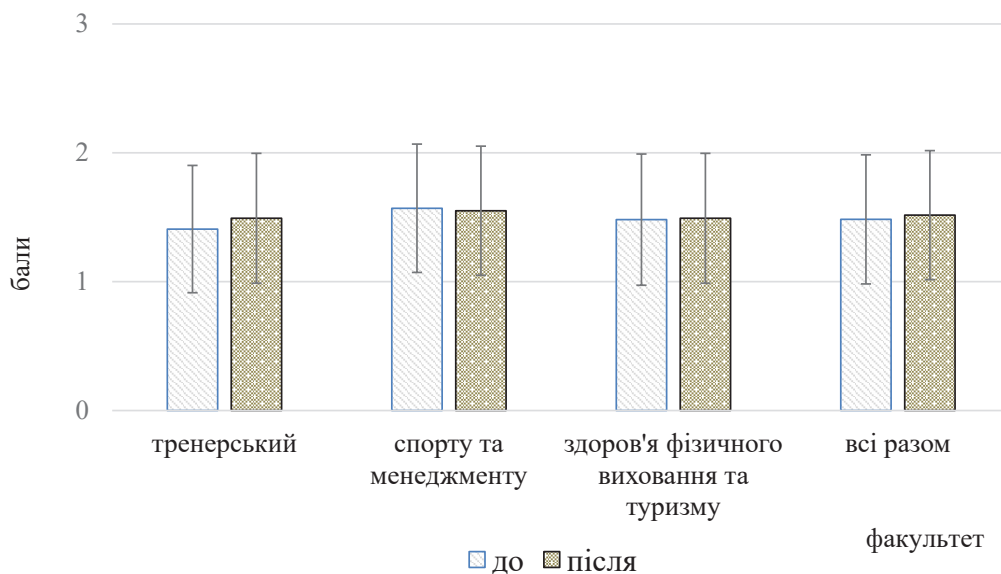
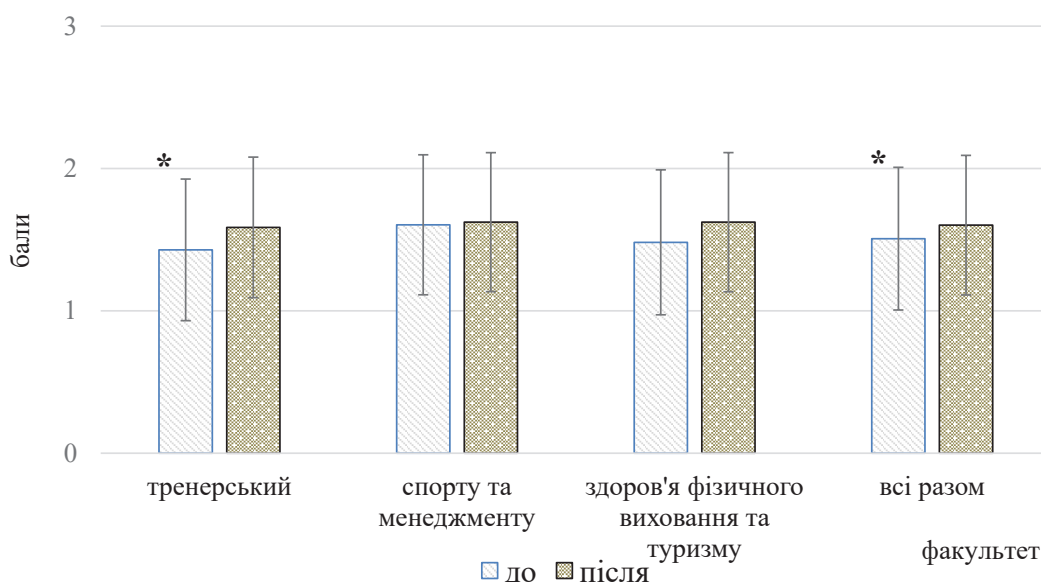

Рис. 1. Оцінка досвіду спілкування студентів та спільного проведення часу з особами з інвалідністю (n = 515)

Примітка 1 – * доведена статистична значущість на рівні $\alpha=0,05$

Рис. 2. Готовність студентів у майбутньому тренувати осіб з інвалідністю (n = 515)

якісно працювати у цьому напрямі. Для вирішення цієї проблеми доцільним буде збільшення кількості дисциплін із підготовки інклюзивних тренерів, створення умов практичної взаємодії студентів та спортсменів з інвалідністю, що в подальшому сприятиме позитивній динаміці кадрового забезпечення сфери фізичної культури, зокрема фахівцями, які спроможні працювати не лише з практично здоровими спортсменами, а й із особами з інвалідністю.

Оцінюючи безпечність занять фізичною культурою і спортом для осіб з інвалідністю, з'ясовано, що до вивчення дисципліни 57,82% студентів уважали заняття руховою активністю й спортом безпечними і необхідними. Після

вивчення дисципліни на 19,5% збільшилася кількість студентів, які позитивно ставляться до занять руховою активністю й спортом осіб з інвалідністю, що свідчить про позитивну динаміку розуміння ролі і значення адаптивного спорту. За допомогою статистичного методу тесту χ^2 на незалежність перевірено зв'язок між статтю та розумінням безпечності занять фізичної культури і спорту для людей з інвалідністю. Визначено, що до вивчення дисципліни 51,3% чоловіків та 66,3% жінок зазначили заняття фізичною культурою і спортом безпечним і необхідним, що, своєю чергою, свідчить про статистичну різницю залежно від статі: $\chi^2(1, n = 211) = 4,81, p = 0,0282$. Однак після

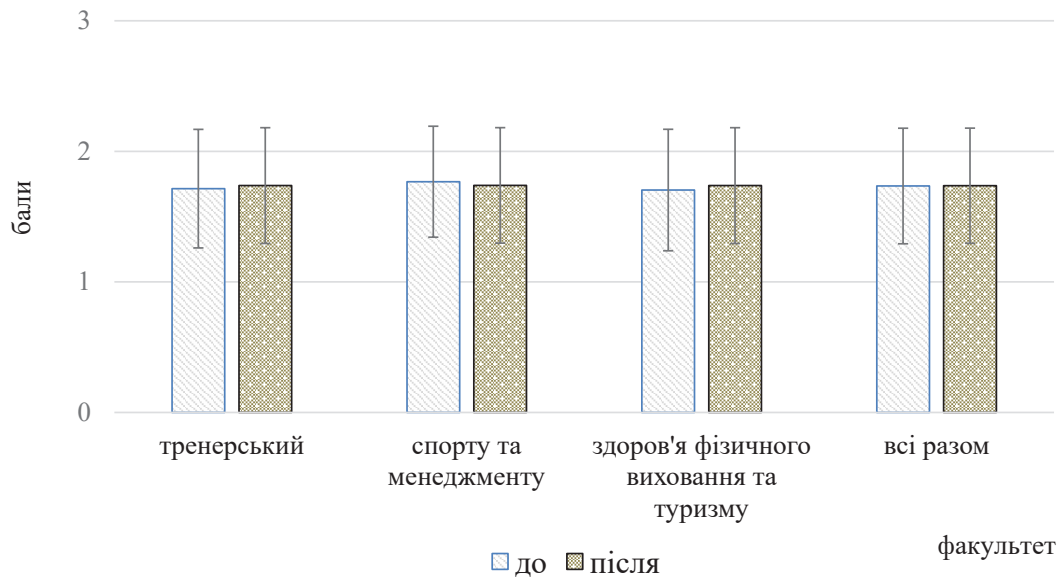

Рис. 3. Готовність студентів до спільних тренувань з особами з інвалідністю (n = 515)

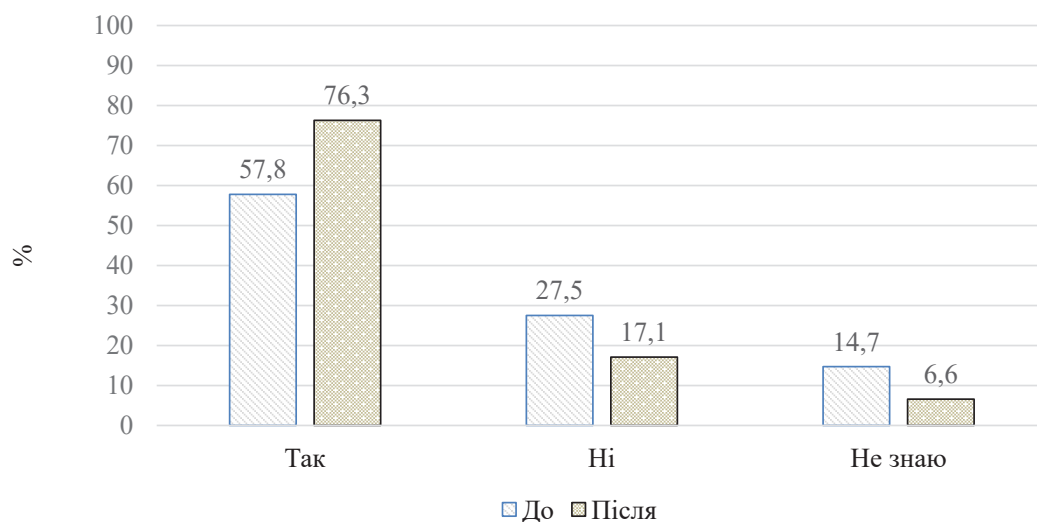

Рис. 4. Розуміння необхідності занять адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю (n = 515)

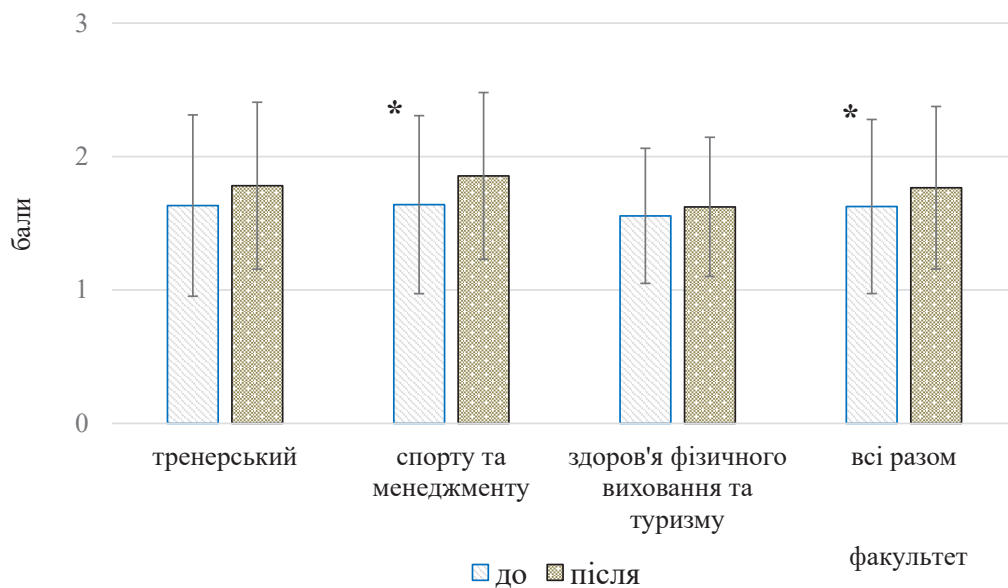
вивчення дисципліни статистичних відмінностей за показником «стать» не виявлено, $X^2(2, n = 304) = 0,04$, $p = 0,83$ при $p < 0,05$. Це, насамперед, свідчить, що за допомогою дисципліни «Адаптивний спорт» у чоловіків сформувалося і змінилося ставлення щодо необхідності занять фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю.

Щодо загального аналізу результатів дослідження визначено статистичні відмінності розуміння ролі, значення і необхідності занять адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю, $X^2(n = 515) = 20,7635$, $df=2$, $p=0,000031$ (рис. 4).

Отже, після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» у респондентів сформувалося позитивне ставлення щодо можливостей, безпечності, необхідності та прав займатися адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю.

Для визначення рівня розуміння та сприйняття студентами основних постулатів інклюзивності, важливості

впровадження у всі сфери суспільного життя (включаючи освіту і спорт) нами запропоновано оцінити доцільність проведення навчання та тренування практично здорових людей спільно з особами з інвалідністю. Визначено, що до вивчення дисципліни 43,6% студентів підтримували інклюзивне навчання та тренування. Після вивчення дисципліни – 57,24%. Виходячи з вищевикладеного, ми бачимо позитивні зміни у сприйнятті та ставленні студентів до осіб з інвалідністю, визнання всіх без винятку рівними членами суспільства, що підтверджується і статистичними змінними, $X^2(n = 515) = 10,8426$, $df=2$, $p=0,004421$ (рис. 5). Ці зміни були зумовлені змістом навчальної програми дисципліни «Адаптивний спорт», де в межах лекційних та практичних занять формується не лише розуміння основних постулатів інклюзії/інклюзивності, а й приділяється увага важливості та корисності спільних освітніх та тренувальних занять практично здорових людей і осіб з інвалідністю для розвитку здорового суспільства.

Примітка 1 – * доведена статистична значущість на рівні $\alpha=0,05$

Рис. 5. Розуміння студентами основних постулатів інклюзивності (n = 515)

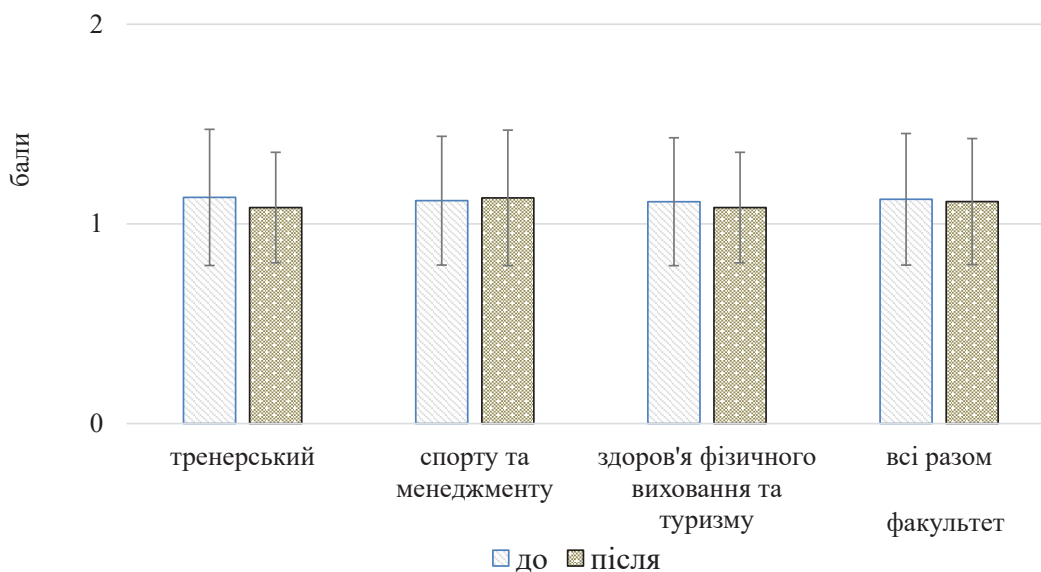

Рис. 6. Обізнаність студентів щодо наявності спортивної інфраструктури для тренувальної діяльності осіб з інвалідністю (n = 515)

Можемо відзначити позитивну динаміку розуміння здобувачами освіти основних постулатів інклюзивності, що, своєю чергою, свідчить про формування толерантного та гуманістичного суспільства.

Розглядаючи результати опитування студентів про їх обізнаність щодо наявності спортивної інфраструктури для осіб з інвалідністю у їхньому місті, виявлено, що 88,15% респондентів до вивчення дисципліни та 87,85% після вивчення дисципліни не знають, де можуть тренуватися спортсмени з інвалідністю, $\chi^2 (n = 515) = 0,156724$, $df=1$, $p=0,692191$ (рис. 6).

Відсутність динаміки та статистичної різниці цього питання може свідчити про недостатній рівень володіння

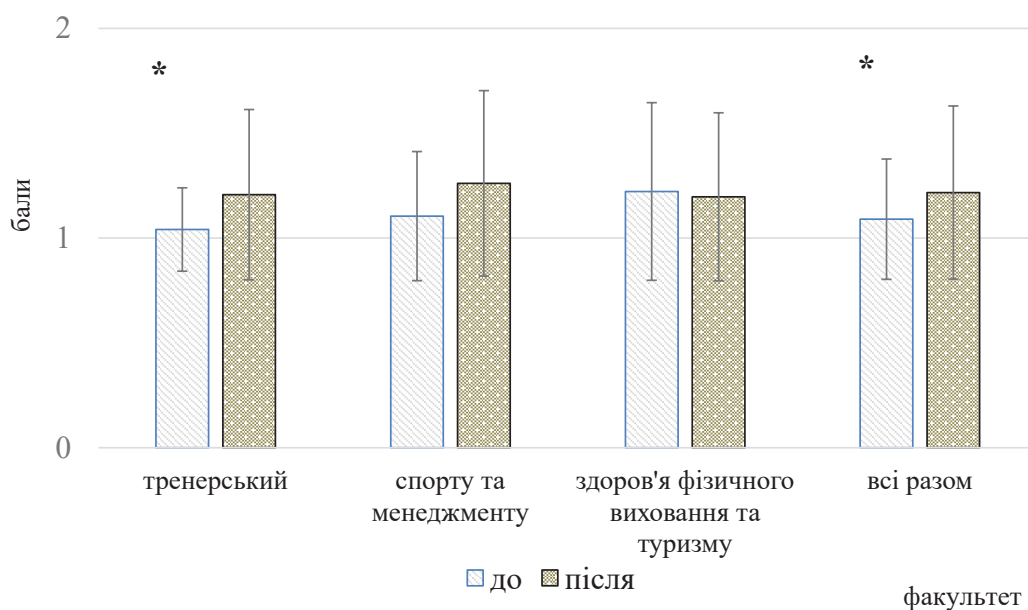
інформацією у цьому напрямі. Постає необхідність у розробленні практичних завдань у межах освітнього процесу, що допоможуть підвищити обізнаність здобувачів освіти щодо наявності спортивної інфраструктури для осіб з інвалідністю та сприятимуть налагодженню практичної взаємодії студентів і спортсменів з інвалідністю.

За допомогою аналізу літературних джерел [1; 3; 5; 14; 16] підтверджено вагомe значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті. Тому за допомогою соціологічного опитування проаналізовано ставлення студентів до спортивної волонтерської діяльності і розуміння ними особливостей волонтерської діяльності в адаптивному спорті, у тому числі русі спеціальних олімпіад, адже саме цей рух

Таблиця 2

Розуміння студентами характеристик волонтерської діяльності в адаптивному спорті (n = 515)

Характеристика	До вивчення дисципліни (n = 211)	Після вивчення дисципліни (n = 304)	p<
Розуміння поняття «Волонтер»	98,6%	100%	–
Знання мети та ролі волонтерської програми спеціальних олімпіад «Об'єднаний спорт»	69%	73,25	–
Досвід волонтерської діяльності в спорті	96,3%	97,5%	–
Досвід волонтерської діяльності в адаптивному спорті	12,5%	25,3%	–
Володіння інформацією щодо можливості долучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті	9%	21,38%	0,05

Примітка 1 – * доведена статистична значущість на рівні $\alpha=0,05$

Рис. 7. Обізнаність студентів про волонтерську діяльність в адаптивному спорті (n = 515)

повністю залежить від волонтерської діяльності (табл. 2).

Визначено, що понад 96,3% студентів долучалися до волонтерської діяльності в спорті, однак лише 12,5% були волонтерами в адаптивному спорті. Аналізуючи динаміку залученості студентів до спортивної волонтерської діяльності після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» визначено, що 25,3% студентів виступали як волонтери під час змагань в адаптивному спорті. У зв'язку із цим визначено, що вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» формує розуміння особливостей тренувальної і змагальної діяльності осіб з інвалідністю і взаємозв'язок та важливість волонтерської діяльності для розвитку й удосконалення цього напрямку. Показники свідчать про позитивну динаміку змін готовності студентів долучатися до спортивної волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Окрім того, досліджено динаміку знань студентів про можливість долучення до волонтерської діяльності в адаптивному спорті. До вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» лише 9% студентів відповіли, що знають, де можна стати волонтером в адаптивному спорті. Після

вивчення дисципліни – 21,4%. Знову ж відзначаються статистична відмінність, $\chi^2 (n = 515) = 13,9774$, $df=1$, $p=0,000185$, та позитивна тенденція впливу дисципліни «Адаптивний спорт» на формування гуманістично орієнтованого суспільства (рис. 7).

У процесі досліджень визначено властивості, що розвиваються у осіб з інвалідністю, які залучені до занять фізичною культурою і спортом (табл. 3). Доведено, що властивості, які може набути людина з відхиленнями розумового розвитку під час занять спортом, статистично значуще відрізняються ($p<0,05$). Найважливішою виявилася можливість знайомитися з новими людьми, зустрічатися з друзями.

Для визначення взаємозв'язку між властивостями проведено перевірку за допомогою кореляційного методу (табл. 4).

За допомогою аналізу даних визначено взаємозв'язок між усіма властивостями, тобто всі властивості корелюють між собою, що свідчить про різносторонній вплив і значення занять фізичної культури та спорту на

Властивості, що розвиваються у осіб з інвалідністю, які залучені до занять фізичною культурою і спортом (n = 515)

Властивості	Критерій Краскела-Уолліса: H (2, n = 1218) 21,231; p =0,0017		
	Сума рангів	Середній ранг	Ранг
Розвиваються комунікаційні здібності	123140,0	707,7	I
Пришвидшується інтеграція у соціум	105703,5	607,5	II
Удосконалюється фізичний розвиток	105377,5	605,6	III
Формується активна життєва позиція	104790,0	602,2	IV
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	103353,5	594,0	V
Реалізуються особистісні здібності	101827,5	585,2	VI
Покращується психічний стан	98179,0	564,2	VII

Взаємозв'язок властивостей, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом (n = 515)

Властивості	r-значення – метод статистики, який показує, вплив одного показника на іншого; p – досягнутий рівень значущості						
	1	2	3	4	5	6	7
1		0,4689 p<0,05	0,4011 p<0,05	0,4321 p<0,05	0,4180 p<0,05	0,4044 p<0,05	0,4438 p<0,05
2	0,4689 p<0,05		0,5779 p<0,05	0,4555 p<0,05	0,3993 p<0,05	0,4351 p<0,05	0,4488 p<0,05
3	0,4011 p<0,05	0,5779 p<0,05		0,5126 p<0,05	0,3999 p<0,05	0,4929 p<0,05	0,5255 p<0,05
4	0,4321 p<0,05	0,4555 p<0,05	0,5126 p<0,05		0,5324 p<0,05	0,5243 p<0,05	0,4565 p<0,05
5	0,4180 p<0,05	0,3993 p<0,05	0,3999 p<0,05	0,5324 p<0,05		0,6087 p<0,05	0,4631 p<0,05
6	0,4044 p<0,05	0,4351 p<0,05	0,4929 p<0,05	0,5243 p<0,05	0,6087 p<0,05		0,5457 p<0,05
7	0,4438 p<0,05	0,4488 p<0,05	0,5255 p<0,05	0,4565 p<0,05	0,4631 p<0,05	0,5457 p<0,05	

Примітка: 1 – покращується психічний стан; 2 – удосконалюється фізичний розвиток; 3 – пришвидшується інтеграція у соціум; 4 – реалізуються особистісні здібності; 5 – посилюється мотивація до занять руховою активністю; 6 – формується активна життєва позиція; 7 – розвиваються комунікаційні здібності

спортсменів з інвалідністю. Дослідження найбільш корелюючих властивостей дало змогу виділити, що завдяки формуванню активної життєвої позиції посилюється мотивація до занять руховою активністю (0,6087; p<0,05), а вдосконалення фізичного розвитку сприятиме пришвидшенню інтеграції у соціум (0,5779; p<0,05).

Для визначення соціально-гуманістичного значення вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» ми порівняли середньоарифметичне значення, стандартне відхилення, похибку та коефіцієнт варіації показників, що характеризують властивості, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом, до і після вивчення дисципліни (табл. 5).

Визначено статистичні зміни після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» у чотирьох показниках, а саме:

удосконалюється фізичний розвиток, покращується психічний стан, пришвидшується інтеграція у соціум та формується активна життєва позиція. Це свідчить про розширення знань студентів щодо ролі й значення фізичної культури і спорту в житті осіб з інвалідністю, що, своєю чергою, пливає на формування толерантного, гуманістично орієнтованого суспільства.

Стосовно оцінок властивостей, які може набути волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту, то, на думку респондентів, вони також мають статистично значущі відмінності (табл. 6).

За допомогою кореляційного методу визначено взаємозв'язок всіх властивостей (табл. 7).

За допомогою статистичного методу визначено, що найбільш кореляційне значення мають такі властивості:

Таблиця 5

Вплив дисципліни «Адаптивний спорт» на показники, що характеризують властивості, які набувають особи з інвалідністю у процесі занять фізичною культурою і спортом (n = 515)

Властивості	Всі факультети						p<
	До вивчення курсу			Після вивчення курсу			
	$\bar{X} \pm m$	σ	V	$\bar{X} \pm m$	σ	V	
Покращується психічний стан	4,10±0,07	1,09	26,7	4,28±0,05	0,98	22,9	0,05
Удосконалюється фізичний розвиток	3,91±0,07	1,09	28,03	4,20±0,05	0,97	23,9	0,05
Пришвидшується інтеграція у соціум	4,11±0,06	0,96	23,4	4,30±0,04	0,85	19,7	0,05
Реалізуються особистісні здібності	4,06±0,06	0,96	23,6	4,21±0,05	0,92	22,0	–
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	4,23±0,06	0,94	22,3	4,25±0,05	0,92	21,8	–
Формується активна життєва позиція	4,01±0,07	1,05	26,1	4,21±0,05	0,96	22,8	0,05
Розвиваються комунікаційні здібності	4,52±0,05	0,85	18,9	4,52±0,04	0,84	18,7	–

Таблиця 6

Властивості, які набуває волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту (n = 515)

Властивості	Критерій Краскела-Уолліса: H (2, n = 1392) 21,231; p < 0,05		
	Сума рангів	Середній ранг	Ранг
Формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю	151725,0	872,0	I
Подолання комунікативних перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю	144149,5	828,4	II
Можливість застосування знань і навичок на практиці	142770,0	820,5	III
Знайомство з новими друзями	142568,0	819,4	IV
Зростання самосвідомості	132665,0	762,4	V
Особисте зростання і самореалізація	115042,0	661,2	VI
Покращується психічний стан	81842,5	470,4	VII
Удосконалюється фізичний розвиток	58766,0	337,7	VIII

подолання комунікативних перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю та можливість застосування знань і умінь на практиці студентів, що сприятиме формуванню толерантного ставлення до осіб з інвалідністю. Отже, заняття спортивною волонтерською діяльністю сприяє розвитку у студентів фізичних, психічних і соціальних властивостей, що сприяє формуванню гуманістично орієнтованого суспільства.

Оцінюючи зміни ставлення студентів щодо цього питання до і після вивчення дисципліни, визначено статистичну відмінність одного показника, а саме вдосконалення фізичного стану (табл. 8).

Отримані результати свідчать, що волонтерська діяльність в адаптивному спорті впливає на вдосконалення фізичного стану, це пояснюється значно ширшими напрямками волонтерської діяльності в адаптивному спорті порівняно з олімпійськими. Тут реалізуються програми, де волонтер бере участь у тренувальному і змагальному процесі разом зі спортсменами (наприклад, волонтерська програма спеціальних олімпіад «Об'єднаний спорт»), де партнери-волонтери нарівні тренуються зі спортсменами

спеціальних олімпіад, де є змога вдосконалити свої фізичні властивості. Тобто отримані знання під час вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» змогли розширити знання студентів щодо ролі і значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті, що і вплинуло на зміни показника. Оскільки соціальне значення волонтерської діяльності відоме кожному, було оцінено досить високими балами до і після вивчення дисципліни, у зв'язку із цим статистичних змін не відбулося, однак позитивна динаміка зростання середнього значення кожного з показників відслідковується.

Отже, за допомогою дослідження нами визначено та обґрунтовано позитивний вплив вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» на студентську молодь задля формування соціально орієнтованого гуманістичного суспільства. Однак не всі властивості й показники вдалося сформулювати у респондентів після вивчення дисципліни, що свідчить про недостатній період вивчення дисципліни. У зв'язку із цим необхідно розширити кількість дисциплін із вивчення актуальних питань підготовки спортивних волонтерів адаптивного спорту, напрямів їхньої діяльності

Взаємозв'язок властивостей, які набуває волонтер під час участі у змаганнях і заходах з адаптивного спорту (n = 515)

Властивості	r-значення – метод статистики, який показує, вплив одного показника на іншого; p – досягнутий рівень значущості							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1		0,4968 p<0,05	0,2635 p<0,05	0,3462 p<0,05	0,2043 p<0,05	0,2742 p<0,05	0,1687 p<0,05	0,1955 p<0,05
2	0,4968 p<0,05		0,4462 p<0,05	0,4095 p<0,05	0,3314 p<0,05	0,3749 p<0,05	0,3452 p<0,05	0,3511 p<0,05
3	0,2635 p<0,05	0,4462 p<0,05		0,5981 p<0,05	0,6546 p<0,05	0,6179 p<0,05	0,6466 p<0,05	0,5630 p<0,05
4	0,3462 p<0,05	0,4095 p<0,05	0,5981 p<0,05		0,6121 p<0,05	0,5266 p<0,05	0,5432 p<0,05	0,5264 p<0,05
5	0,2043 p<0,05	0,3314 p<0,05	0,6546 p<0,05	0,6121 p<0,05		0,6449 p<0,05	0,7371 p<0,05	0,7046 p<0,05
6	0,2742 p<0,05	0,3749 p<0,05	0,6179 p<0,05	0,5266 p<0,05	0,6449 p<0,05		0,6636 p<0,05	0,6420 p<0,05
7	0,1687 p<0,05	0,3452 p<0,05	0,6466 p<0,05	0,5432 p<0,05	0,7371 p<0,05	0,6636 p<0,05		0,7618 p<0,05
8	0,1955 p<0,05	0,3511 p<0,05	0,5630 p<0,05	0,5264 p<0,05	0,7046 p<0,05	0,6420 p<0,05	0,7618 p<0,05	

Примітка: 1 – удосконалюється фізичний розвиток; 2 – покращується психічний стан; 3 – зростання самосвідомості; 4 – особисте зростання і самореалізація; 5 – можливість застосування знань і навичок на практиці; 6 – знайомство з новими друзями; 7 – формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю; 8 – подолання комунікативних перешкод у спілкуванні з особами з інвалідністю

Вплив дисципліни «Адаптивний спорт» на показники, що характеризують властивості, яких набувають спортивні волонтери (n = 515)

Властивості	Усі факультети						p<
	До вивчення курсу			Після вивчення курсу			
	X±m	σ	V	X±m	σ	V	
Удосконалюється фізичний розвиток	3,01 ±0,08	1,23	40,8	3,07±0,07	1,24	40,5	0,05
Покращується психічний стан	3,50±0,07	1,13	32,2	3,56±0,06	1,15	32,2	–
Пришвидшується інтеграція у соціум	4,23±0,06	0,96	22,80	4,38±0,05	1,90	20,63	–
Реалізуються особистісні здібності	4,00±0,07	1,07	26,88	4,08±0,06	1,05	25,9	–
Посилюється мотивація до занять руховою активністю	4,44±0,06	0,95	21,4	4,49±0,04	0,87	19,37	–
Формується активна життєва позиція	4,43±0,06	0,92	20,76	4,49±0,04	0,84	18,87	–
Розвиваються комунікаційні здібності	4,51±0,06	0,92	20,5	4,56±0,04	0,84	18,5	–
Покращується психічний стан	4,49±0,06	0,88	19,71	4,49±0,05	0,88	19,79	–

та особливостей тренувальної й змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю, що, своєю чергою, сприятиме розширенню кількості тренерів або помічників тренерів, готових на волонтерських засадах долучатися до роботи в адаптивному спорті.

Висновки.

Для з'ясування сутності волонтерської діяльності в адаптивному спорті проведено анкетне опитування. За допомогою опитування визначено розуміння здобувачів

освіти щодо основних понять з адаптивного спорту, у тому числі особливостей розвитку спорту для людей з відхиленнями розумового розвитку. Визначено позитивну динаміку щодо кожної з характеристик, а саме позитивних змін у таких питаннях: у студентів з'явилася додаткова можливість для спілкування з людьми з інвалідністю, збільшилася кількість студентів, готових тренувати людей з інвалідністю та тренуватися разом, змінилося розуміння молоді необхідності та безпечності брати участь у тренувальному

та змагальному процесам людям з інвалідністю спільно з практично здоровими людьми тощо.

Вивчення основних питань щодо ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті сформувало позитивне ставлення молоді щодо можливостей, безпечності, необхідності й прав займатися адаптивною фізичною культурою і спортом осіб з інвалідністю. Можемо відзначити позитивну динаміку розуміння здобувачами освіти основних постулатів інклюзивності, що, своєю чергою, свідчить про формування толерантного та гуманістичного суспільства. Однак не всі властивості вдалося сформувати на найвищому рівні у респондентів після вивчення дисципліни «Адаптивний спорт», що зумовлено

недостатнім періодом вивчення дисципліни. У зв'язку з цим необхідно розширити кількість годин із вивчення актуальних питань підготовки волонтерів для адаптивного спорту, напрямів їхньої діяльності та особливостей тренувальної й змагальної діяльності спортсменів з інвалідністю, що сприятиме розширенню кількості тренерів або помічників тренерів, готових долучатися до роботи в адаптивному спорті.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробленні програми з підготовки волонтерів в адаптивному спорті.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайнілович Н.А. Використання інформаційних технологій в процесі залучення волонтерських ресурсів у соціальній сфері. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2009. Вип. 9. С. 12–18.
2. Інклюзивна освіта. *Інститут спеціальної педагогіки НАПН України*. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#.YMuxUUzbiU.
3. Когут І., Степанюк О. Організаційно-методичні особливості реалізації спортивної волонтерської діяльності в освітніх закладах України та світу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 2. С. 71–75. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75>.
4. Когут І., Степанюк О. Реалізація волонтерської діяльності в різних напрямках спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 4. С. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84>.
5. Концептуальні положення реалізації соціально-гуманістичних засад адаптивної фізичної культури в українському освітньому просторі / І. Когут та ін. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 2. С. 130–141. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.2.130-141>.
6. Левків В., Макуц Т. Характеристика спортивного волонтерства як різновиду волонтерської діяльності. *Спортивна наука України*. 2013. № 5. С. 33–37.
7. Лях Т. Види мотивації до волонтерської діяльності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. Т. 2, № 15. С. 37–41.
8. Петренко І., Гращенко Ж., Мішин М. Спортивне волонтерство як соціокультурний феномен сучасності. *Humanitas*. 2022. № 5. С. 46–51. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.7>.
9. Поліщук Н. Волонтерська діяльність студентів в освітньому середовищі університету. *Věda a perspektivy*. 2023. № 4(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4\(23\)-113-126](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-113-126).
10. Степанюк О., Когут І. Сучасні тенденції розвитку спортивного волонтерства. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 3. С. 102–107. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107>.
11. Bondar A., Petrenko I. The role sports volunteering in the life of university students. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. Т. 50, № 6. С. 40–43. URL: <https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-6.006>.
12. Hayton J. Sports volunteering on university-led outreach projects. *Journal of sport and social issues*. 2015. Vol. 40, no. 1. P. 38–61. URL: <https://doi.org/10.1177/0193723515576598>.
13. Including pupils with special educational needs and/or disabilities in mainstream secondary physical education: a revisit study / D. Morley et al. *European physical education review*. 2020. P. 1356336X2095387. URL: <https://doi.org/10.1177/1356336x20953872>.
14. Kohe G.Z., Collison H. Sport, education and corporatisation. Routledge, 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9781351128865>.
15. Motivations for volunteering time with older adults: a qualitative study / A. Same et al. *Plos one*. 2020. Vol. 15, no. 5. P. e0232718. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232718>.
16. Pierre J., Schut P.-O., Segay B. The role of sports clubs to integrate people with disabilities. *Managing sport and leisure*. 2022. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/23750472.2022.2135584>.
17. Professional preparedness of a coach in adaptive sports as a factor of efficiency of training of athletes with disability / M. Roztorhui et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2021. No. 2(130). P. 101–104. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2\(130\).23](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2(130).23).
18. Public attitudes to the rights and community inclusion of people with intellectual disabilities: a transnational study / P. Slater et al. *Research in developmental disabilities*. 2020. Vol. 105. P. 103754. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103754>.
19. The experiences and perceived health benefits of individuals with a disability participating in sport: a systematic review and narrative synthesis / B. Aitchison et al. *Disability and health journal*. 2021. P. 101164. URL: <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101164>.
20. The place and role of adaptive sports in modern Ukrainian society / O. Mytchuk et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2024. No. 5(178). P. 117–121. URL: [https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5\(178\).24](https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5(178).24).
21. Wise N., Kohe G.Z., Koutrou N. Editorial: sport volunteering, educational leadership and social transformation. *Sport, Education and Society*. 2021. Vol. 26, no. 9. P. 945–951. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1946028>.

REFERENCES

1. Vainilovich N.A. The use of information technologies in the process of attracting volunteer resources in the social sphere. *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*. 2009. Issue 9. P. 12–18.
2. Inclusive education. Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#.YMuxUUzbiU.
3. Kogut I., Stepaniuk O. Organizational and methodological features of the implementation of sports volunteering in educational institutions of Ukraine and the world. *Theory and methods of physical education and sports*. 2022. No. 2. P. 71–75. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.71-75>.
4. Kogut I., Stepaniuk O. Implementation of volunteer activities in various areas of sports. *Theory and methods of physical education and sports*. 2023. No. 4. P. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.78-84>.
5. Conceptual provisions for the implementation of social and humanistic principles of adaptive physical culture in the Ukrainian educational space / I. Kogut et al. *Theory and methods of physical education and sports*. 2020. No. 2. P. 130–141. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.2.130-141>.
6. Levkiv V., Makuts T. Characteristics of sports volunteering as a type of volunteer activity. *Sports science of Ukraine*. 2013. No. 5. P. 33–37.
7. Lyakh T. Types of motivation for volunteering. *Bulletin of Zaporizhzhya National University*. 2011. Vol. 2, No. 15. P. 37–41.
8. Petrenko I., Grashchenko Zh., Mishin M. Sports volunteering as a socio-cultural phenomenon of modern times. *Humanitas*. 2022. No. 5. P. 46–51. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.7>.
9. Polishchuk N. Volunteer activity of students in the educational environment of the university. *Science and perspective*. 2023. No. 4(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4\(23\)-113-126](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-113-126).

10. Stepaniuk O., Kogut I. Modern trends in the development of sports volunteerism. *Theory and methods of physical education and sports*. 2022. No. 3. P. 102–107. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3.102-107>.
11. Bondar A., Petrenko I. The role of sports volunteering in the life of university students. *Slobozhan scientific and sports bulletin*. 2015. Vol. 50, No. 6. P. 40–43. URL: <https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-6.006>.
12. Hayton J. Sports volunteering on university-led outreach projects. *Journal of sport and social issues*. 2015. Vol. 40, no. 1. P. 38–61. URL: <https://doi.org/10.1177/0193723515576598>.
13. Including pupils with special educational needs and/or disabilities in mainstream secondary physical education: a revisit study / D. Morley et al. *European physical education review*. 2020. P. 1356336X2095387. URL: <https://doi.org/10.1177/1356336x20953872>.
14. Kohe G.Z., Collison H. *Sport, education and corporatisation*. Routledge, 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9781351128865>.
15. Motivations for volunteering time with older adults: a qualitative study / A. Same et al. *Plos one*. 2020. Vol. 15, no. 5. P. e0232718. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232718>.
16. Pierre J., Schut P.-O., Segay B. The role of sports clubs to integrate people with disabilities. *Managing sport and leisure*. 2022. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/23750472.2022.2135584>.
17. Professional preparedness of a coach in adaptive sports as a factor of efficiency of training of athletes with disability / M. Roztorhui et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2021. No. 2(130). P. 101–104. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2\(130\).23](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series15.2021.2(130).23)
18. Public attitudes to the rights and community inclusion of people with intellectual disabilities: a transnational study / P. Slater et al. *Research in developmental disabilities*. 2020. Vol. 105. P. 103754. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103754>.
19. The experiences and perceived health benefits of individuals with a disability participating in sport: a systematic review and narrative synthesis / B. Aitchison et al. *Disability and health journal*. 2021. P. 101164. URL: <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101164>.
20. The place and role of adaptive sports in modern Ukrainian society / O. Mytchuk et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2024. No. 5(178). P. 117–121. URL: [https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5\(178\).24](https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2024.5(178).24).
21. Wise N., Kohe G.Z., Koutrou N. Editorial: sport volunteering, educational leadership and social transformation. *Sport, Education and Society*. 2021. Vol. 26, no. 9. P. 945–951. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1946028>.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Степанюк Олена Вікторівна <https://orcid.org/0000-0002-8657-5221>, estepaniuk7@gmail.com
Когут Ірина Олександрівна <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>, kogut_irina@ukr.net
 Національний університет фізичного виховання і спорту України,
 вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Stepaniuk Olena <https://orcid.org/0000-0002-8657-5221>, estepaniuk7@gmail.com
Kohut Iryna <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>, kogut_irina@ukr.net
 National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
 Fizkul'tury str., 1, Kyiv, 03150, Ukraine